Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 19ης Ιουνίου 2025*

«Προδικαστική παραπομπή – Σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Κανονισμός (ΕΚ) 207/2009 – Απόλυτοι λόγοι ακυρότητας – Άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχεία α′ και β′ – Άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii – Σημείο αποτελούμενο αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος – Κακή πίστη του αιτούντος την καταχώριση – Αυτοτέλεια και συρροή των απόλυτων λόγων ακυρότητας – Κρίσιμα κριτήρια για την εκτίμηση της "κακής πίστης" του αιτούντος κατά τον χρόνο κατάθεσης της αίτησης καταχώρισης σήματος – Στοιχεία ανακύπτοντα σε χρόνο μεταγενέστερο της κατάθεσης αυτής»

Στην υπόθεση C-17/24,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Γαλλία) με απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2024, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Ιανουαρίου 2024, στο πλαίσιο της διαδικασίας

CeramTec GmbH

κατά

Coorstek Bioceramics LLC,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Λυκούργο, πρόεδρο τμήματος, N. Piçarra, O. Spineanu-Matei (εισηγήτρια), S. Gervasoni και N. Fenger, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Biondi

γραμματέας: C. Di Bella, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 13ης Νοεμβρίου 2024,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η CeramTec GmbH, εκπροσωπούμενη από τον A. Bothe, Rechtsanwalt, τη C. Bratel και την M.-A. De Dampierre, avocates, καθώς και από την M. A. Mittelstein και τη C. Stöber, Rechtsanwältinnen,

– η Coorstek Bioceramics LLC, εκπροσωπούμενη από τον S. Naumann, avocat,

– η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον R. Bénard, την B. Dourthe, τον H. Nunes da Silva και την E. Timmermans,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τη C. Auvret και την P. Němečková,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Φεβρουαρίου 2025,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο α′, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, και του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009 του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για το [σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης] (ΕΕ 2009, L 78, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της CeramTec GmbH και της Coorstek Bioceramics LLC (στο εξής: Coorstek) κατόπιν αγωγής λόγω προσβολής σήματος που άσκησε η CeramTec κατά της Coorstek, η οποία άσκησε, από πλευράς της, ανταγωγή για την κήρυξη ακυρότητας τριών σημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με δικαιούχο την CeramTec.

Το νομικό πλαίσιο

3 Ο κανονισμός 207/2009 τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2015/2424 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2015 (ΕΕ 2015, L 341, σ. 21), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 23 Μαρτίου 2016. Εν συνεχεία, ο κανονισμός αυτός καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε, από 1ης Οκτωβρίου 2017, από τον κανονισμό (ΕΕ) 2017/1001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2017, για το σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2017, L 154, σ. 1). Εντούτοις, λαμβανομένης υπόψη της ημερομηνίας υποβολής των αιτήσεων καταχώρισης των προσβαλλόμενων από την Coorstek σημάτων στη διαφορά της κύριας δίκης, η οποία είναι καθοριστική για τον προσδιορισμό του ουσιαστικού δικαίου που είναι εφαρμοστέο επί του αιτήματος κήρυξης ακυρότητας (πρβλ. απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2020, Sky κ.λπ., C-371/18, EU:C:2020:45, σκέψη 49), η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα του κανονισμού 207/2009, όπως αυτός ίσχυε αρχικώς.

4 Η αιτιολογική σκέψη 2 του κανονισμού 207/2009 διελάμβανε τα εξής:

«Η αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της [Ένωσης] και η συνεχής και ισόρροπη επέκταση πρέπει να προωθηθούν με την ολοκλήρωση και την καλή λειτουργία εσωτερικής αγοράς, ικανής να εξασφαλίζει συνθήκες ανάλογες με εκείνες που επικρατούν σε μια εθνική αγορά. Η δημιουργία μιας τέτοιας αγοράς και η ενίσχυση της ενότητάς της προϋποθέτουν [μεταξύ άλλων] την εξάλειψη των εμποδίων της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, καθώς και την επιβολή ενός καθεστώτος το οποίο να εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό […]».

5 Το άρθρο 7 του κανονισμού, το οποίο έφερε τον τίτλο «Απόλυτοι λόγοι απαραδέκτου», προέβλεπε στην παράγραφο 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, τα ακόλουθα:

«1. Δεν γίνονται δεκτά για καταχώριση:

[…]

ε) τα σήματα που αποτελούνται αποκλειστικά:

[…]

ii) από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος.»

6 Το άρθρο 52 του κανονισμού, το οποίο έφερε τον τίτλο «Απόλυτοι λόγοι ακυρότητας», όριζε στην παράγραφο 1 τα εξής:

«1. Ένα [σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης] κηρύσσεται άκυρο, μετά από αίτηση που υποβάλλεται στο Γραφείο ή μετά από άσκηση ανταγωγής στα πλαίσια αγωγής για παραποίηση/απομίμηση:

α) εάν το [σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης] δεν καταχωρίσθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7·

β) εάν ο καταθέτης ενήργησε κακόπιστα κατά την κατάθεση της αίτησης σήματος.»

7 Το άρθρο 99 του κανονισμού, το οποίο έφερε τον τίτλο «Τεκμήριο εγκυρότητας – Άμυνα επί της ουσίας», είχε ως εξής:

«1. Τα δικαστήρια [σημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης] θεωρούν το [σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης] έγκυρο, εκτός εάν ο εναγόμενος αμφισβητήσει την εγκυρότητα με ανταγωγή έκπτωσης ή ακυρότητας.

[…]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

8 Η CeramTec, επιχείρηση εδρεύουσα στη Γερμανία, ειδικεύεται στην ανάπτυξη, την κατασκευή και τη διανομή τεχνικών κεραμικών μερών χρησιμοποιούμενων, ιδίως, σε εμφυτεύματα ισχίου ή γονάτου. Η επιχείρηση αυτή πωλεί τα εν λόγω τεχνικά μέρη στους κατασκευαστές ιατρικών προθέσεων για τη συναρμολόγησή τους σε πλήρεις προθέσεις που πωλούνται εν συνεχεία στους τελικούς χρήστες, όπως είναι τα νοσοκομεία ή οι ορθοπεδικοί χειρουργοί.

9 Η Coorstek είναι εταιρία αμερικανικού δικαίου που δραστηριοποιείται στην κατασκευή προηγμένων τεχνικών κεραμικών μερών για ιατρική χρήση, χρησιμοποιούμενων ιδίως σε ισχιακές ή οσφυϊκές προθέσεις καθώς και σε οδοντικές προθέσεις.

10 Η CeramTec ήταν κάτοχος του ευρωπαϊκού διπλώματος ευρεσιτεχνίας EP 0 542 815, το οποίο επικυρώθηκε στη Γαλλία και αφορούσε σύνθετο κεραμικό υλικό. Η ισχύς του διπλώματος ευρεσιτεχνίας έληξε στις 5 Αυγούστου 2011.

11 Στις 23 Αυγούστου 2011 η CeramTec κατέθεσε τρεις αιτήσεις για την καταχώριση σήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες αφορούσαν, αντιστοίχως, τα ακόλουθα σήματα:

– το χρωματικό σήμα που καταχωρίστηκε στις 26 Μαρτίου 2013, υπό τον αριθμό 010214195, κατά προτεραιότητα δυνάμει γερμανικού σήματος της 21ης Ιουλίου 2011, και καλύπτει το χρώμα ροζ pantone 677C, έκδοση 2010·

– το εικονιστικό σήμα που καταχωρίστηκε στις 12 Απριλίου 2013, υπό τον αριθμό 010214112, κατά προτεραιότητα δυνάμει γερμανικού σήματος της 25ης Ιουλίου 2011, και αποτελεί γραφιστική αναπαράσταση κεφαλής χρώματος ροζ pantone 677C· το σήμα αυτό έχει την εξής μορφή:

– το τρισδιάστατο σήμα που καταχωρίστηκε στις 20 Ιουνίου 2013, υπό τον αριθμό 010214179, κατά προτεραιότητα δυνάμει γερμανικού σήματος της 26ης Ιουλίου 2011, και διεκδικεί το χρώμα ροζ pantone 677C· το σήμα αυτό έχει την εξής μορφή:

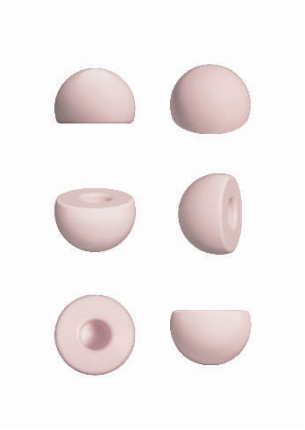

12 Τα ανωτέρω σήματα προσδιορίζουν τα ακόλουθα προϊόντα που υπάγονται στην κλάση 10 κατά την έννοια του Διακανονισμού της Νίκαιας για τη διεθνή ταξινόμηση των προϊόντων και των υπηρεσιών με σκοπό την καταχώριση σημάτων, της 15ης Ιουνίου 1957, όπως έχει αναθεωρηθεί και τροποποιηθεί: «κεραμικά μέρη για εμφυτεύματα για την οστεοσύνθεση, την αρθροπλαστική επιφανείας, για αποστατικά τμήματα για οστά· κεφαλές άρθρωσης ισχίου, κοτύλη άρθρωσης ισχίου και μέρη άρθρωσης του γονάτου· στο σύνολό τους τα προαναφερόμενα είδη προοριζόμενα προς πώληση σε κατασκευαστές εμφυτευμάτων».

13 Στις 13 Δεκεμβρίου 2013 η CeramTec, στρεφόμενη κατά της Coorstek, άσκησε αγωγή λόγω προσβολής σήματος και παρασιτικού ανταγωνισμού, υποστηρίζοντας ότι η εναγομένη διέθετε στο εμπόριο προϊόν που αντέγραφε το χαρακτηριστικό ροζ χρώμα των δικών της προϊόντων. Η Coorstek άσκησε ανταγωγή με αίτημα την κήρυξη της ακυρότητας των τριών σημάτων που περιγράφονται στις σκέψεις 11 και 12 της παρούσας αποφάσεως (στο εξής: επίδικα σήματα).

14 Με απόφαση της 25ης Ιουνίου 2021, το cour d'appel de Paris (εφετείο Παρισιού, Γαλλία) ακύρωσε τα επίδικα σήματα λόγω κακοπιστίας της CeramTec κατά την κατάθεση των αιτήσεων καταχώρισής τους.

15 Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι, κατά τον χρόνο της κατάθεσης των αιτήσεων καταχώρισης των επίδικων σημάτων, η CeramTec ήταν πεπεισμένη για το τεχνικό αποτέλεσμα του οξειδίου του χρωμίου προς τον σκοπό της διασφάλισης της αντοχής και της αντίστασης των κεραμικών κεφαλών που χρησιμοποιούνται στις ιατρικές προθέσεις, επιδίωξε δε να προστατεύσει το ροζ χρώμα των κεφαλών το οποίο οφειλόταν στην παρουσία οξειδίου του χρωμίου στην κεραμική ύλη. Εξ αυτού συνήγαγε ότι η CeramTec είχε την πρόθεση να παρατείνει το μονοπώλιό της επί της τεχνικής λύσης που προστατευόταν προηγουμένως από το μνημονευόμενο στη σκέψη 10 της παρούσας αποφάσεως δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, το οποίο είχε παύσει να ισχύει σε χρόνο προγενέστερο της κατάθεσης των εν λόγω αιτήσεων καταχώρισης.

16 Κατά το εν λόγω δικαστήριο, η κακή πίστη δεν απέρρεε από πρόθεση παρεμπόδισης των ανταγωνιστών να συνεχίσουν να χρησιμοποιούν το ροζ χρώμα, αλλά από την πρόθεση να παραταθεί ένα μονοπώλιο και να παρακωλυθεί η διείσδυση των ανταγωνιστών στην αγορά όπου κυριαρχούσε η CeramTec χάρη στο συστατικό στοιχείο των προϊόντων της, ήτοι το οξείδιο του χρωμίου σε αναλογία που προσέδιδε ροζ χρώμα στην κεραμική ύλη. Το συγκεκριμένο δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η CeramTec είχε συνεπώς την πρόθεση να αποκτήσει αποκλειστικό δικαίωμα για σκοπούς άλλους από εκείνους που εμπίπτουν στη λειτουργία του σήματος, η οποία συνίσταται στην ένδειξη της προέλευσης των οικείων προϊόντων.

17 Η CeramTec άσκησε αναίρεση ενώπιον του Cour de cassation (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Γαλλία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο. Κατά την CeramTec, οι απόλυτοι λόγοι απαραδέκτου που απαριθμούνται στο άρθρο 7 του κανονισμού 207/2009 δεν στοιχειοθετούν την κακή πίστη του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του ίδιου κανονισμού, διότι άλλως θα καθίστατο δυνατή η επίκληση της έννοιας της κακής πίστης προκειμένου να παρακαμφθούν ή να μη ληφθούν υπόψη οι προϋποθέσεις εφαρμογής του εν λόγω άρθρου 7. Επιπλέον, ερμηνεία του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, υπό την έννοια ότι επιτρέπεται η ακύρωση σήματος για τον λόγο και μόνον ότι ο αιτών την καταχώριση του σήματος είχε την πρόθεση να προστατεύσει δικαιώματα επί τεχνικής λύσης, χωρίς να αποδεικνύεται ότι το δικαίωμα επί του σήματος αυτού διασφαλίζει πράγματι την προστασία μιας τέτοιας τεχνικής λύσης, καταλήγει επίσης σε καταστρατήγηση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του κανονισμού 207/2009 και δεν λαμβάνει υπόψη τα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής των δύο διατάξεων. Η CeramTec διευκρινίζει ότι ανακάλυψε μετά τη λήξη της ισχύος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας της και την κατάθεση των αιτήσεων για την καταχώριση των επίδικων σημάτων ότι το οξείδιο του χρωμίου, το οποίο προσδίδει το ροζ χρώμα που διεκδικούν τα σήματα αυτά, δεν επιφέρει στην πραγματικότητα κανένα τεχνικό αποτέλεσμα.

18 Η Coorstek υποστηρίζει ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, και το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 υπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς και ότι το πρώτο εξ αυτών δεν αποτελεί ειδική διάταξη υπερισχύουσα του δεύτερου. Σύμφωνα με την Coorstek, κατά την εκτίμηση της κακής πίστης του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, επιρροή ασκεί μόνον η συμπεριφορά του αιτούντος την καταχώριση και όχι οι εγγενείς ιδιότητες του επίμαχου σημείου. Επιπλέον, δεδομένου ότι η κακή πίστη πρέπει να εκτιμάται κατά τον χρόνο κατάθεσης της αίτησης καταχώρισης σήματος, δεν είναι καίριο ότι το μονοπώλιο επί του επίμαχου σημείου δεν καθιστά δυνατή στην πραγματικότητα την προστασία της τεχνικής λύσης, αφ’ ης στιγμής ο αιτών την καταχώριση ήταν πεπεισμένος για το αντίθετο και μόνον η πρόθεσή του πρέπει να λαμβάνεται υπόψη.

19 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει την ύπαρξη ερμηνευτικών αποκλίσεων μεταξύ του cour d’appel de Paris (εφετείου Παρισιού) και του Oberlandesgericht Stuttgart (ανώτερου περιφερειακού δικαστηρίου Στουτγάρδης, Γερμανία), τα οποία αποφάνθηκαν επί του ζητήματος της ακυρότητας των επίδικων σημάτων. Οι εν λόγω αποκλίσεις αφορούν, ιδίως, τη σχέση μεταξύ των απόλυτων λόγων απαραδέκτου του άρθρου 7 του κανονισμού 207/2009 και της έννοιας της κακής πίστης, η οποία αποτελεί απόλυτο λόγο ακυρότητας προβλεπόμενο στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού.

20 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 52 του κανονισμού [207/2009] την έννοια ότι οι λόγοι ακυρότητας του άρθρου 7, περί των οποίων διαλαμβάνει η παράγραφος 1, στοιχείο α′, του άρθρου 52, είναι αυτοτελείς και αποκλειστικοί έναντι της κακής πίστης περί της οποίας διαλαμβάνει η παράγραφος 1, στοιχείο β′, του εν λόγω άρθρου;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, δύναται να εκτιμηθεί η κακή πίστη του αιτούντος την καταχώριση υπό το πρίσμα και μόνον του απόλυτου λόγου απαραδέκτου του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του κανονισμού 207/2009, όταν δεν διαπιστώνεται ότι το σημείο που κατατέθηκε ως σήμα αποτελείται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος;

3) Έχει το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 την έννοια ότι αποκλείει την κακή πίστη αιτούντος την καταχώριση σήματος ο οποίος υπέβαλε την αίτηση καταχώρισης με την πρόθεση να προστατεύσει τεχνική λύση, όταν προκύπτει, μετά την κατάθεση της εν λόγω αίτησης, ότι δεν συνδέονταν η επίδικη τεχνική λύση και τα σημεία που αποτελούν το κατατεθέν σήμα;»

Επί του αιτήματος επανάληψης της προφορικής διαδικασίας

21 Κατόπιν της αναπτύξεως των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα, η CeramTec, με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 24 Φεβρουαρίου 2025, ζήτησε την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 83 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

22 Κατά την εν λόγω διάταξη, το Δικαστήριο μπορεί οποτεδήποτε, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, ιδίως αν κρίνει ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς ή όταν ένας διάδικος, μετά τη λήξη της διαδικασίας αυτής, επικαλείται νέο πραγματικό περιστατικό δυνάμενο να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της αποφάσεως του Δικαστηρίου ή ακόμη όταν, προς επίλυση της διαφοράς, το Δικαστήριο χρειάζεται να στηριχθεί σε επιχείρημα επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων.

23 Προς στήριξη του αιτήματός της, η CeramTec υποστηρίζει ότι στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα δεν εξετάζονται οι ιδιαιτερότητες και η πολυπλοκότητα των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης και δεν λαμβάνονται υπόψη οι σκοποί που επιδιώκονται με τον λόγο ακυρότητας που θεμελιώνεται στην κακή πίστη, ότι η μελέτη της νομολογίας επιβεβαιώνει την απαίτηση περί αντικειμενικού κινδύνου προσβολής του ανταγωνισμού και ότι στις προτάσεις απουσιάζουν ενδείξεις περί θεμιτού εμπορικού συμφέροντος.

24 Υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 252, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ο γενικός εισαγγελέας διατυπώνει δημοσίως, με πλήρη αμεροληψία και ανεξαρτησία, αιτιολογημένες προτάσεις επί των υποθέσεων οι οποίες, σύμφωνα με τον Οργανισμό του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτούν την παρέμβασή του. Το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται ούτε από τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα ούτε από την αιτιολογία βάσει της οποίας αυτός καταλήγει στις εν λόγω προτάσεις. Υπενθυμίζεται επίσης ότι ο Οργανισμός του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κανονισμός Διαδικασίας δεν προβλέπουν δυνατότητα των διαδίκων της κύριας δίκης και των λοιπών ενδιαφερομένων κατά την έννοια του άρθρου 23 του Οργανισμού να απαντούν στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα. Κατά συνέπεια, τυχόν διαφωνία διαδίκου της κύριας δίκης ή άλλου ενδιαφερομένου προς τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα, ανεξαρτήτως των εκεί εξεταζόμενων ζητημάτων, δεν συνιστά, αυτή καθ’ εαυτήν, επαρκή λόγο για την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2024, Herbaria Kräuterparadies II, C-240/23, EU:C:2024:852, σκέψεις 40 και 41 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

25 Εν προκειμένω, από το αίτημα επανάληψης της προφορικής διαδικασίας προκύπτει ότι η CeramTec επιδιώκει, στην πραγματικότητα, να εκφράσει τη διαφωνία της προς τη νομική ανάλυση στην οποία προέβη ο γενικός εισαγγελέας. Πλην όμως, όπως προκύπτει από το άρθρο 83 του Κανονισμού Διαδικασίας και από τη νομολογία που μνημονεύεται στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως, ένας τέτοιος λόγος δεν καταλέγεται μεταξύ εκείνων που μπορούν να δικαιολογήσουν την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας. Επιπλέον, οι ενδιαφερόμενοι που μετείχαν στην παρούσα διαδικασία είχαν την ευκαιρία να εκθέσουν, κατά τη διάρκεια τόσο της έγγραφης όσο και της προφορικής διαδικασίας, τα νομικά στοιχεία τα οποία ήταν, κατά την άποψή τους, κρίσιμα ώστε να είναι σε θέση το Δικαστήριο να ερμηνεύσει τις διατάξεις του ενωσιακού δικαίου που αποτελούν το αντικείμενο των προδικαστικών ερωτημάτων του αιτούντος δικαστηρίου. Συναφώς, το Δικαστήριο κρίνει ότι έχει στη διάθεσή του όλα τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να αποφανθεί επί της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και ότι κανένα από τα στοιχεία τα οποία επικαλείται η CeramTec προς στήριξη του σχετικού αιτήματός της δεν δικαιολογεί την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας κατ' εφαρμογήν του άρθρου 83 του Κανονισμού Διαδικασίας.

26 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν απαιτείται να διαταχθεί η επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

27 Προκαταρκτικώς, διευκρινίζεται ότι, μολονότι το αιτούν δικαστήριο διατύπωσε το πρώτο προδικαστικό ερώτημα υπό την έννοια ότι αφορά τη σχέση μεταξύ, αφενός, του απόλυτου λόγου ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 207/2009 και, αφετέρου, του απόλυτου λόγου ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, εντούτοις από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, από τους απόλυτους λόγους απαραδέκτου της καταχώρισης που προβλέπονται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, μόνον εκείνος του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε', σημείο ii, του κανονισμού είναι κρίσιμος στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 52, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 έχει την έννοια ότι ο απόλυτος λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε', σημείο ii, του εν λόγω κανονισμού, και ο απόλυτος λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β', του ίδιου κανονισμού είναι αυτοτελείς και αλληλοαποκλειόμενοι.

29 Βάσει του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 207/2009, ένα σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κηρύσσεται άκυρο εφόσον δεν έχει καταχωριστεί σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του κανονισμού. Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε', σημείο ii, του κανονισμού αυτού, δεν γίνονται δεκτά για καταχώριση τα σήματα που αποτελούνται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος.

30 Το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 προβλέπει ότι ένα σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κηρύσσεται άκυρο εάν ο καταθέτης ενήργησε κακόπιστα κατά την κατάθεση της αίτησης καταχώρισης του σήματος.

31 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να εξεταστεί διαδοχικώς αν ο απόλυτος λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 207/2009, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του κανονισμού, και ο απόλυτος λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του εν λόγω κανονισμού (στο εξής: οι δύο απόλυτοι λόγοι ακυρότητας) είναι αυτοτελείς καθώς και αν οι εν λόγω δύο απόλυτοι λόγοι ακυρότητας αλληλοαποκλείονται.

32 Πρέπει να εξεταστεί, κατά πρώτον, αν οι δύο απόλυτοι λόγοι ακυρότητας είναι αυτοτελείς υπό την έννοια ότι, προκειμένου να κηρυχθεί άκυρο, βάσει του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, ένα σήμα λόγω της κακής πίστης του αιτούντος την καταχώριση, δεν απαιτείται να προηγηθεί εξέταση της συνδρομής του απόλυτου λόγου απαραδέκτου της καταχώρισης ο οποίος προβλέπεται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii.

33 Κατά πάγια νομολογία, για την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται, καθώς και οι στόχοι και ο σκοπός που επιδιώκει η πράξη της οποίας αποτελεί μέρος (πρβλ. αποφάσεις της 17ης Νοεμβρίου 1983, Merck, 292/82, EU:C:1983:335, σκέψη 12, και της 11ης Ιανουαρίου 2024, Inditex, C-361/22, EU:C:2024:17, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

34 Από το γράμμα του άρθρου 52, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 προκύπτει ότι καθένας από τους δύο ανωτέρω λόγους παρατίθεται υπό διαφορετικό στοιχείο, ήτοι υπό τα στοιχεία α′ και β′, τα οποία διαχωρίζονται με άνω τελεία, όπερ αντικατοπτρίζει τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης να διακρίνει τους λόγους αυτούς μεταξύ τους. Επιπλέον, το άρθρο 52, παράγραφος 1, δεν περιλαμβάνει, ούτε στην εισαγωγική φράση του ούτε στη μετέπειτα απαρίθμηση, όρους που να υποδηλώνουν ότι οι δύο απόλυτοι λόγοι ακυρότητας πρέπει να εξετάζονται κατά ορισμένη σειρά προτεραιότητας ο ένας σε σχέση με τον άλλο.

35 Η γραμματική αυτή ερμηνεία του άρθρου 52, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 επιρρωννύεται τόσο από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η συγκεκριμένη διάταξη όσο και από τους σκοπούς τους οποίους επιδιώκει.

36 Όσον αφορά το εν λόγω πλαίσιο, επισημαίνεται ότι, στο άρθρο 52, παράγραφος 1, ο λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο στοιχείο α′ παραπέμπει, σε αντίθεση με τον λόγο ακυρότητας που προβλέπεται στο στοιχείο β′, στους απόλυτους λόγους απαραδέκτου της καταχώρισης που διαλαμβάνονται στο άρθρο 7 του κανονισμού 207/2009, και πρέπει να γίνεται αντιληπτός και να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το συγκεκριμένο άρθρο.

37 Περαιτέρω, καθένας από τους απόλυτους λόγους απαραδέκτου της καταχώρισης που απαριθμούνται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 είναι ανεξάρτητος από τους υπόλοιπους και απαιτεί χωριστή εξέταση (πρβλ., κατ’ αναλογίαν, απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2015, Société des Produits Nestlé, C-215/14, EU:C:2015:604, σκέψη 46), οπότε το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού αυτού αφορά ομοίως λόγους ακυρότητας που είναι αυτοτελείς μεταξύ τους και έχουν έκαστος το δικό του πεδίο εφαρμογής.

38 Κατά συνέπεια, μια τέτοια αυτοτέλεια πρέπει να αναγνωρίζεται κατά μείζονα λόγο μεταξύ του λόγου ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του εν λόγω κανονισμού και του λόγου ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του ίδιου κανονισμού.

39 Επιπρόσθετα, όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 34 των προτάσεών του, μολονότι το άρθρο 52, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 παρέχει, στο σύνολό του, εξαντλητικό κατάλογο των απόλυτων λόγων ακυρότητας ενός σήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εντούτοις καθένας από τους στο άρθρο αυτό προβλεπόμενους απόλυτους λόγους ακυρότητας έχει διαφορετική φύση. Συγκεκριμένα, ο λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο στοιχείο α′ εφαρμόζεται μόνο στις περιπτώσεις που απαριθμούνται περιοριστικώς στο άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού, ενώ ο λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο στοιχείο β′ παραπέμπει στην έννοια της «κακής πίστης», η οποία μπορεί να έχει εφαρμογή σε απροσδιόριστο αριθμό περιπτώσεων.

40 Όσον αφορά τον σκοπό τον οποίον επιδιώκουν οι εν λόγω απόλυτοι λόγοι ακυρότητας, αυτοί μοιράζονται τον γενικό σκοπό των κανόνων της Ένωσης περί σημάτων, ο οποίος συνίσταται στο να συμβάλουν στον ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της Ένωσης. Συναφώς, όπως προκύπτει μεταξύ άλλων από την αιτιολογική σκέψη 2 του κανονισμού 207/2009, σκοπός του εν λόγω κανονισμού είναι η εγκαθίδρυση και η λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Στο πλαίσιο αυτό, οι κανόνες για το σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποβλέπουν να διασφαλίσουν ότι οι επιχειρήσεις μπορούν, για να προσελκύσουν την πελατεία με την ποιότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους, να καταχωρίζουν ως σήματα σημεία που παρέχουν στον καταναλωτή τη δυνατότητα να διακρίνει, χωρίς τον κίνδυνο σύγχυσης, τα εν λόγω προϊόντα ή τις εν λόγω υπηρεσίες από εκείνα που έχουν άλλη προέλευση (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Koton Mağazacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret κατά EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

41 Ωστόσο, οι απόλυτοι λόγοι ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 εξυπηρετούν διαφορετικούς στόχους.

42 Συγκεκριμένα, αφενός, ο απόλυτος λόγος ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 207/2009 έχει ως στόχο να κηρυχθούν ανίσχυρα τα σήματα που έχουν καταχωριστεί κατά παράβαση ενός ή περισσότερων απόλυτων λόγων απαραδέκτου του άρθρου 7, παράγραφος 1, του κανονισμού, και είναι, ως εκ τούτου, μη δεκτικά καταχώρισης, διότι δεν μπορούν να εκπληρώσουν τις λειτουργίες τους ως σήματα. Ο συγκεκριμένος λόγος ακυρότητας αποτελεί κύρωση για ελάττωμα του ίδιου του σήματος και αποβλέπει στην προστασία του γενικού συμφέροντος που δικαιολογεί τους εν λόγω απόλυτους λόγους απαραδέκτου.

43 Όσον αφορά, ειδικότερα, τον απόλυτο λόγο απαραδέκτου που προβλέπεται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του κανονισμού 207/2009, αυτός στοχεύει να αποτρέψει να καταλήξει το δίκαιο των σημάτων να παρέχει σε μια επιχείρηση μονοπώλιο επί τεχνικών λύσεων ή επί των χρηστικών χαρακτηριστικών ενός προϊόντος, τα οποία ο χρήστης μπορεί να αναζητήσει στα προϊόντα των ανταγωνιστών. Ο συγκεκριμένος λόγος απαραδέκτου αποβλέπει, συνεπώς, στην αποφυγή του ενδεχομένου να επεκταθεί η προστασία την οποία παρέχει το δίκαιο των σημάτων και σε άλλα σημεία πέραν εκείνων που καθιστούν δυνατή τη διάκριση ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας από εκείνα που προσφέρουν οι ανταγωνιστές, εμποδίζοντας τους ανταγωνιστές να προσφέρουν ελεύθερα στην αγορά προϊόντα τα οποία ενσωματώνουν τις εν λόγω τεχνικές λύσεις ή τα εν λόγω χρηστικά χαρακτηριστικά, ανταγωνιζόμενοι τον δικαιούχο του σήματος (πρβλ. αποφάσεις της 14ης Σεπτεμβρίου 2010, Lego Juris κατά ΓΕΕΑ, C-48/09 P, EU:C:2010:516,

σκέψη 43, και της 23ης Απριλίου 2020, Gömböc, C-237/19, EU:C:2020:296, σκέψη 25 καθώς και μνημονευόμενη νομολογία). Το ζητούμενο είναι να αποτραπεί το ενδεχόμενο να χρησιμοποιηθεί το αποκλειστικό και διαρκές δικαίωμα που παρέχει το σήμα ως μέσο για την επ' άπειρον παράταση της ισχύος άλλων δικαιωμάτων, για τα οποία ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να προβλέψει αποσβεστικές προθεσμίες (απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2015, Société des Produits Nestlé, C-215/14, EU:C:2015:604, σκέψη 45).

44 Επομένως, όπως σημειώνει, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 37 των προτάσεών του, το συγκεκριμένο άρθρο επιχειρεί, κατά τη νομολογία, την εξισορρόπηση δύο απαιτήσεων, ήτοι, αφενός, της απαίτησης αποτροπής της παράτασης της προστασίας μιας τεχνικής λύσης που κατοχυρώθηκε με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας πέραν της λήξεως ισχύος του σχετικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας και, αφετέρου, της απαίτησης να εφαρμόζεται η απαγόρευση καταχώρισης μόνον στα σήματα που πράγματι παρακωλύουν τη χρησιμοποίηση μιας τεχνικής λύσης από άλλες επιχειρήσεις (πρβλ. απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2010, Lego Juris κατά ΓΕΕΑ, C-48/09 P, EU:C:2010:516, σκέψεις 44 έως 48).

45 Αφετέρου, ο απόλυτος λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 207/2009 στοχεύει να διασφαλίσει ότι οι οικονομικοί φορείς που επιθυμούν να κάνουν χρήση του συστήματος σημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμμετέχουν καλόπιστα στον ανταγωνισμό. Επομένως, αποβλέπει στην επιβολή κυρώσεων για ελάττωμα το οποίο ενέχει η αίτηση καταχώρισης και όχι το ίδιο το σήμα.

46 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι οι δύο απόλυτοι λόγοι ακυρότητας είναι αυτοτελείς υπό την έννοια ότι, προκειμένου να κηρυχθεί άκυρο, βάσει του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 207/2009, το επίμαχο σήμα λόγω κακής πίστης του αιτούντος την καταχώριση δεν απαιτείται να προηγηθεί εξέταση της συνδρομής ενός από τους απόλυτους λόγους απαραδέκτου της καταχώρισης που προβλέπονται στο άρθρο 7 του κανονισμού, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο α', αυτού. Συνεπώς, για την υπαγωγή στην έννοια της κακής πίστης, δεν απαιτείται να διαπιστωθεί επιπλέον ότι το επίμαχο σημείο αποτελείται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε', σημείο ii, του κανονισμού. Το αντίστροφο ισχύει επίσης, καθόσον, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι το σημείο αποτελείται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος, δεν απαιτείται να αποδειχθεί η κακή πίστη του αιτούντος την καταχώριση.

47 Κατά δεύτερον, πρέπει να εξεταστεί αν οι απόλυτοι λόγοι ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 αλληλοαποκλείονται, υπό την έννοια ότι η εφαρμογή του ενός εξ αυτών των δύο λόγων αποκλείει την εφαρμογή του άλλου.

48 Συναφώς, επισημαίνεται ότι το γράμμα του άρθρου 52, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 δεν περιλαμβάνει, ούτε στην εισαγωγική φράση του ούτε στα στοιχεία α' και β', όρους βάσει των οποίων δύναται να θεωρηθεί ότι οι προβλεπόμενοι στα στοιχεία αυτά λόγοι ακυρότητας αποκλείονται αμοιβαίως.

49 Επιπλέον, οι διατάξεις του κανονισμού 207/2009 δεν αποκλείουν την κήρυξη της ακυρότητας ενός σήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει των απόλυτων λόγων ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', του κανονισμού 207/2009. Ασφαλώς, επιληφθείς αίτησης για την κήρυξη ακυρότητας ενός σήματος βάσει των συγκεκριμένων λόγων, ο δικαστής μπορεί να κρίνει σκόπιμο, αναλόγως των ιδιαίτερων περιστάσεων της οικείας περίπτωσης, να εξετάσει τη

συνδρομή ενός μόνον εξ αυτών. Ειδικότερα, αν ο εξετασθείς λόγος κριθεί βάσιμος, δεν είναι πλέον αναγκαίο να εξεταστεί ο έτερος από τους προβαλλόμενους λόγους προκειμένου να κηρυχθεί άκυρο το σήμα. Ωστόσο, καμία διάταξη του κανονισμού 207/2009 δεν εμποδίζει τον δικαστή να εξετάσει και τον άλλον λόγο.

50 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι απόλυτοι λόγοι ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 δεν αποκλείονται αμοιβαίως.

51 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 52, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 έχει την έννοια ότι ο απόλυτος λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του εν λόγω κανονισμού, και ο απόλυτος λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του ίδιου κανονισμού είναι μεν αυτοτελείς, πλην όμως δεν αλληλοαποκλείονται.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

52 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 έχει την έννοια ότι η κακή πίστη του αιτούντος την καταχώριση ενός σημείου ως σήματος μπορεί, αν η καταχώριση έχει ζητηθεί μετά τη λήξη της ισχύος διπλώματος ευρεσιτεχνίας, να τεκμηριωθεί με μοναδικό έρεισμα την άποψη του αιτούντος ως προς το κατά πόσον το εν λόγω σημείο είναι ικανό να εκφράσει την τεχνική λύση που προστατευόταν προηγουμένως δυνάμει του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τούτο δε ανεξαρτήτως του αν το συγκεκριμένο σημείο αποτελείται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη τεχνικού αποτελέσματος, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του κανονισμού.

53 Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, δεδομένου ότι ο κανονισμός 207/2009 δεν παρέχει ορισμό της έννοιας της «κακής πίστης» που διαλαμβάνεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού, ο προσδιορισμός της σημασίας και του περιεχομένου της συγκεκριμένης έννοιας θα πρέπει να γίνει σύμφωνα με το σύνηθες νόημά της στην καθημερινή γλώσσα, λαμβανομένου υπόψη ταυτοχρόνως του πλαισίου εντός του οποίου χρησιμοποιείται η έννοια καθώς και των σκοπών τους οποίους επιδιώκει ο κανονισμός (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Koton Mağazacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret κατά EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, σκέψεις 43 και 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

54 Σύμφωνα με το σύνηθες νόημά της στην καθημερινή γλώσσα, η έννοια της «κακής πίστης» προϋποθέτει την ύπαρξη κακόβουλης σκέψης ή πρόθεσης. Επιπλέον, για την ερμηνεία της έννοιας αυτής, πρέπει να ληφθεί υπόψη το ιδιαίτερο πλαίσιο του δικαίου των σημάτων, που είναι το πλαίσιο των συναλλαγών. Συναφώς, οι κανονισμοί 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1994, L 11, σ. 1), 207/2009 και 2017/1001, οι οποίοι εκδόθηκαν διαδοχικώς, υπηρετούν τον ίδιο σκοπό, ήτοι την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

55 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως, οι κανόνες για το σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποβλέπουν, ιδίως, στο να συμβάλουν στο σύστημα ανόθευτου ανταγωνισμού εντός της Ένωσης, στο πλαίσιο του οποίου οι επιχειρήσεις πρέπει να μπορούν, για να προσελκύσουν την πελατεία με την ποιότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους, να καταχωρίζουν ως σήματα σημεία που παρέχουν στον καταναλωτή τη δυνατότητα να διακρίνει,

χωρίς τον κίνδυνο σύγχυσης, τα εν λόγω προϊόντα ή τις εν λόγω υπηρεσίες από εκείνα που έχουν άλλη προέλευση (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Koton Mağazacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret κατά EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

56 Συνεπώς, ο απόλυτος λόγος ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 έχει εφαρμογή όταν από συναφείς και συγκλίνουσες ενδείξεις προκύπτει ότι ο δικαιούχος σήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέβαλε την αίτηση για την καταχώριση του σήματος αυτού όχι με σκοπό να συμμετάσχει καλόπιστα στον ανταγωνισμό, αλλά με την πρόθεση να θίξει, κατά τρόπο που δεν συνάδει προς τα χρηστά συναλλακτικά ήθη, τα συμφέροντα τρίτων ή με την πρόθεση να αποκτήσει, χωρίς καν να στρέφεται κατά κάποιου συγκεκριμένου τρίτου, αποκλειστικό δικαίωμα για σκοπούς άλλους από εκείνους που εμπίπτουν στις λειτουργίες του σήματος, ιδίως στην ουσιώδη λειτουργία της ένδειξης προελεύσεως που υπομνήσθηκε στην προηγούμενη σκέψη (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Koton Mağazacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret κατά EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, σκέψη 46).

57 Η πρόθεση του αιτούντος την καταχώριση σήματος είναι υποκειμενικό στοιχείο, το οποίο πρέπει, ωστόσο, να προσδιορίζεται αντικειμενικά από τις αρμόδιες διοικητικές και δικαστικές αρχές. Επομένως, κάθε ισχυρισμός περί κακής πίστης πρέπει να εκτιμάται συνολικά, λαμβανομένων υπόψη όλων των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών της συγκεκριμένης υπόθεσης. Μόνον κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να εκτιμηθεί αντικειμενικώς ο ισχυρισμός περί κακής πίστης (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Koton Mağazacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret κατά EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

58 Συναφώς, επισημαίνεται ότι από το γράμμα του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 δεν προκύπτει ότι, προκειμένου να εκτιμηθεί η ενδεχόμενη κακή πίστη του αιτούντος την καταχώριση, πρέπει να εξαιρεθούν από τη συνεκτίμηση τα πραγματικά περιστατικά που συμβάλλουν ή θα μπορούσαν να συμβάλουν στη διαπίστωση της συνδρομής του απόλυτου λόγου ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού, ερμηνευόμενου σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του εν λόγω κανονισμού.

59 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ήδη ότι στοιχεία που μπορούν να συμβάλουν στη διαπίστωση της συνδρομής ενός σχετικού λόγου απαραδέκτου της καταχώρισης ενδέχεται να είναι κρίσιμα για την υπαγωγή στην έννοια της κακής πίστης του αιτούντος την καταχώριση κατά το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009, χωρίς για τη διαπίστωση της κακής πίστης που συνδέεται με σχετικό λόγο απαραδέκτου της καταχώρισης να απαιτείται να διερευνηθεί αν, περαιτέρω, ο λόγος αυτός συνέτρεχε πλήρως (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Koton Mağazacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret κατά EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, σκέψεις 54 και 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

60 Ομοίως, πρέπει να θεωρηθεί ότι, προκειμένου να εκτιμηθεί η ενδεχόμενη κακή πίστη του αιτούντος την καταχώριση, μπορεί να ληφθεί υπόψη η επιδίωξή του να παρατείνει το μονοπώλιο επί τεχνικής λύσης που προστατευόταν προηγουμένως δυνάμει διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Η άποψη του αιτούντος την καταχώριση ως προς το κατά πόσον το σημείο το οποίο ζητεί να καταχωριστεί ως σήμα είναι ικανό να εκφράσει, εν όλω ή εν μέρει, την τεχνική αυτή λύση περιλαμβάνεται μεν στα στοιχεία που μπορούν να τεκμηριώσουν πρόθεση, ξένη προς τις λειτουργίες του σήματος, παρεμπόδισης των ανταγωνιστών να διεισδύσουν στην αγορά όπου κυριαρχούσε ο αιτών την καταχώριση χάρη στο δίπλωμα ευρεσιτεχνίας του, χωρίς ωστόσο να είναι το μόνο τέτοιο στοιχείο. Η άποψη αυτή μπορεί να περιλαμβάνεται στις συναφείς και

συγκλίνουσες ενδείξεις ότι η αίτηση καταχώρισης δεν υποβλήθηκε με σκοπό την καλόπιστη συμμετοχή στον ανταγωνισμό, αλλά με πρόθεση που δεν συνάδει προς τα χρηστά συναλλακτικά ήθη.

61 Το εν λόγω ενδεχόμενο υφίσταται τόσο όταν βάσει των κρίσιμων πραγματικών περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης καθίσταται δυνατόν να διαπιστωθεί πλήρως η συνδρομή του απόλυτου λόγου απαραδέκτου του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του κανονισμού 207/2009 όσο και όταν οι εν λόγω περιστάσεις δεν επαρκούν συναφώς, καθόσον, όπως προκύπτει από την απάντηση που δόθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, οι δύο απόλυτοι λόγοι ακυρότητας είναι αυτοτελείς και δεν αλληλοαποκλείονται.

62 Κατά συνέπεια, η κακή πίστη του αιτούντος την καταχώριση κατά την έννοια του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 μπορεί να διαπιστωθεί επί τη βάσει των στοιχείων που συνεκτιμώνται στο πλαίσιο της ανάλυσης σχετικά με τον απόλυτο λόγο απαραδέκτου της καταχώρισης τον οποίο προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του κανονισμού, χωρίς να απαιτείται να διαπιστωθεί ότι το επίμαχο σημείο αποτελείται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος.

63 Πάντως, για την εκτίμηση ισχυρισμού περί κακής πίστης, είναι σημαντικό να αποδειχθεί η πραγματική πρόθεση του αιτούντος την καταχώριση με βάση το σύνολο των κρίσιμων πραγματικών περιστάσεων. Μεταξύ αυτών, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, περιλαμβάνονται επίσης, όπως εξέθεσε κατ’ ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 57 των προτάσεών του, η φύση του επίμαχου σήματος, η προέλευση του οικείου σημείου και η χρήση του από δημιουργίας του, το περιεχόμενο του διπλώματος ευρεσιτεχνίας η ισχύς του οποίου έληξε, η εμπορική λογική στην οποία εντάσσεται η κατάθεση της αίτησης καταχώρισης του επίμαχου σήματος και η χρονική ακολουθία των γεγονότων που υπήρξαν καθοριστικά για την εν λόγω κατάθεση.

64 Τέλος, δεδομένου ότι, δυνάμει του άρθρου 99, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, το σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης τεκμαίρεται έγκυρο, εναπόκειται στον αιτούντα την κήρυξη ακυρότητας ο οποίος σκοπεύει να στηριχθεί στον λόγο που προβλέπει το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 να προσκομίσει, προκειμένου να αποδείξει την ύπαρξη κακής πίστης κατά την κατάθεση της αίτησης καταχώρισης, τις συναφείς και συγκλίνουσες ενδείξεις για τις οποίες γίνεται λόγος στη μνημονευόμενη στη σκέψη 56 της παρούσας αποφάσεως νομολογία. Στην περίπτωση αυτή, εναπόκειται στη συνέχεια στον αιτούντα την καταχώριση να αποδείξει, παρέχοντας πειστικές εξηγήσεις όσον αφορά τους επιδιωκόμενους σκοπούς και την ακολουθούμενη εμπορική λογική, ότι η καταχώριση εντάχθηκε σε θεμιτή εμπορική στρατηγική. Συναφώς, διευκρινίζεται ότι, όπως επισήμανε, κατ’ ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 58 των προτάσεών του, το γεγονός και μόνον ότι σήμα που έχει καταχωριστεί κακόπιστα εκπληρώνει τις λειτουργίες που επιτελεί ένα σήμα, και, ιδίως, τη λειτουργία της ένδειξης προέλευσης, δεν συνιστά, αφ’ εαυτού, εμπόδιο για την κήρυξη της ακυρότητας του σήματος. Ειδικότερα, όπως προκύπτει επίσης από την ως άνω νομολογία, σήμα το οποίο εκπληρώνει τις λειτουργίες αυτές πρέπει παρά ταύτα να ακυρωθεί αν η καταχώρισή του ζητήθηκε με πρόθεση να θιγούν, κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά συναλλακτικά ήθη, τα συμφέροντα τρίτων.

65 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 έχει την έννοια ότι η κακή πίστη του αιτούντος την καταχώριση ενός σημείου ως σήματος μπορεί, αν η καταχώριση έχει ζητηθεί μετά τη λήξη της ισχύος διπλώματος

ευρεσιτεχνίας, να τεκμηριωθεί με έρεισμα, μεταξύ άλλων, την άποψη του αιτούντος ως προς το κατά πόσον το εν λόγω σημείο είναι ικανό να εκφράσει, εν όλω ή εν μέρει, την τεχνική λύση που προστατευόταν δυνάμει του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τούτο δε ανεξαρτήτως του αν το συγκεκριμένο σημείο αποτελείται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη τεχνικού αποτελέσματος, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του κανονισμού. Στις κρίσιμες περιστάσεις για την εκτίμηση της ενδεχόμενης κακής πίστης του αιτούντος περιλαμβάνονται επίσης η φύση του επίμαχου σήματος, η προέλευση του οικείου σημείου και η χρήση του από δημιουργίας του, το περιεχόμενο του διπλώματος ευρεσιτεχνίας η ισχύς του οποίου έληξε, η εμπορική λογική στην οποία εντάσσεται η κατάθεση της αίτησης καταχώρισης του επίμαχου σήματος και η χρονική ακολουθία των γεγονότων που υπήρξαν καθοριστικά για την εν λόγω κατάθεση.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

66 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 έχει την έννοια ότι η κακή πίστη του αιτούντος μπορεί να εκτιμηθεί βάσει περιστάσεων που επήλθαν σε χρόνο μεταγενέστερο της κατάθεσης της αίτησης για την καταχώριση του επίμαχου σήματος.

67 Από το γράμμα του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 προκύπτει ότι το σήμα κηρύσσεται άκυρο εάν ο αιτών την καταχώριση ενήργησε κακόπιστα κατά την κατάθεση της σχετικής αίτησης καταχώρισης του σήματος.

68 Επομένως, βάσει της εν λόγω διάταξης, ο κρίσιμος χρόνος για την εκτίμηση της ύπαρξης κακοπιστίας από πλευράς του αιτούντος την καταχώριση είναι ο χρόνος της κατάθεσης της αίτησης καταχώρισης από τον ενδιαφερόμενο (αποφάσεις της 11ης Ιουνίου 2009, Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli, C-529/07, EU:C:2009:361, σκέψη 35, και της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Koton Mağazacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret κατά EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, σκέψη 59).

69 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 56 της παρούσας αποφάσεως, ο απόλυτος λόγος ακυρότητας του άρθρου 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 έχει εφαρμογή όταν από συναφείς και συγκλίνουσες ενδείξεις προκύπτει ότι ο δικαιούχος σήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέβαλε την αίτηση για την καταχώριση του σήματος αυτού όχι με σκοπό να συμμετάσχει καλόπιστα στον ανταγωνισμό, αλλά με την πρόθεση να θίξει, κατά τρόπο που δεν συνάδει προς τα χρηστά συναλλακτικά ήθη, τα συμφέροντα τρίτων ή με την πρόθεση να αποκτήσει, χωρίς καν να στρέφεται κατά κάποιου συγκεκριμένου τρίτου, αποκλειστικό δικαίωμα για σκοπούς άλλους από εκείνους που εμπίπτουν στις λειτουργίες του σήματος, ιδίως στην ουσιώδη λειτουργία της ενδείξεως προελεύσεως.

70 Στο πλαίσιο της σφαιρικής εκτίμησης της ύπαρξης κακής πίστης από πλευράς του αιτούντος την καταχώριση, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών ως είχαν κατά τον χρόνο της κατάθεσης (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Koton Mağazacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret κατά EUIPO, C-104/18 P, EU:C:2019:724, σκέψη 59).

71 Επομένως, η εκτίμηση αυτή πρέπει να στηρίζεται σε κάθε στοιχείο που πληροφορεί τον δικαστή σχετικά με την πρόθεση του αιτούντος κατά τον χρόνο κατάθεσης της αίτησης για την καταχώριση του επίμαχου σήματος. Περιστάσεις, ακόμη και μεταγενέστερες της κατάθεσης της αίτησης καταχώρισης, μπορούν να χρησιμεύσουν ως ενδείξεις της πρόθεσης του αιτούντος κατά το συγκεκριμένο χρονικό σημείο.

72 Αντιθέτως, στοιχείο του οποίου έλαβε γνώση ο αιτών το πρώτον μετά την κατάθεση της αίτησης για την καταχώριση του επίμαχου σήματος δεν μπορεί να μεταβάλει την αντίληψη που έχει ο αιτών κατά την κατάθεση.

73 Εν προκειμένω, η περίσταση, την οποία εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, ότι η CeramTec ανακάλυψε το πρώτον μετά την κατάθεση της αίτησης καταχώρισης ότι το γεγονός πως τα προϊόντα της περιείχαν οξείδιο του χρωμίου δεν επέφερε κανένα τεχνικό αποτέλεσμα δεν μπορεί να είναι κρίσιμη για την εκ των υστέρων διαπίστωση μιας αντίληψης των πραγμάτων εκ μέρους της CeramTec που δεν υφίστατο κατά τον χρόνο κατάθεσης της αίτησης.

74 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009 έχει την έννοια ότι η κακή πίστη του αιτούντος δεν μπορεί να εκτιμηθεί βάσει περιστάσεων που επήλθαν σε χρόνο μεταγενέστερο της κατάθεσης της αίτησης για την καταχώριση του επίμαχου σήματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

75 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ’ αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 52, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009 του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για το [σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης],

έχει την έννοια ότι:

ο απόλυτος λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του εν λόγω κανονισμού, και ο απόλυτος λόγος ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του ίδιου κανονισμού είναι μεν αυτοτελείς, πλην όμως δεν αλληλοαποκλείονται.

2) Το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009

έχει την έννοια ότι:

η κακή πίστη του αιτούντος την καταχώριση ενός σημείου ως σήματος μπορεί, αν η καταχώριση έχει ζητηθεί μετά τη λήξη της ισχύος διπλώματος ευρεσιτεχνίας, να τεκμηριωθεί με έρεισμα, μεταξύ άλλων, την άποψη του αιτούντος ως προς το κατά πόσον το εν λόγω σημείο είναι ικανό να εκφράσει, εν όλω ή εν μέρει, την τεχνική λύση που προστατευόταν δυνάμει του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τούτο δε ανεξαρτήτως του αν το συγκεκριμένο σημείο αποτελείται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη τεχνικού αποτελέσματος, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, σημείο ii, του κανονισμού. Στις κρίσιμες περιστάσεις για την εκτίμηση της ενδεχόμενης κακής πίστης του αιτούντος

περιλαμβάνονται επίσης η φύση του επίμαχου σήματος, η προέλευση του οικείου σημείου και η χρήση του από δημιουργίας του, το περιεχόμενο του διπλώματος ευρεσιτεχνίας η ισχύς του οποίου έληξε, η εμπορική λογική στην οποία εντάσσεται η κατάθεση της αίτησης καταχώρισης του επίμαχου σήματος και η χρονική ακολουθία των γεγονότων που υπήρξαν καθοριστικά για την εν λόγω κατάθεση.

3) Το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 207/2009

έχει την έννοια ότι:

η κακή πίστη του αιτούντος δεν μπορεί να εκτιμηθεί βάσει περιστάσεων που επήλθαν σε χρόνο μεταγενέστερο της κατάθεσης της αίτησης για την καταχώριση του επίμαχου σήματος.

(υπογραφές)